

FATOS
ARAPI

BJH-1

173.

Duke

dalë

prej

ëndrrës

POEZI

891983-1

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

1983

814-1

1773

Fatos
Arap

Redaktor
KADRYLL FONDO

Pilfor
SATO MARKO

Duke
dalë
prej
ëndrrës...

POEZI

SHTËPIA BOTUESE
«NAIM FRASHËRI»

1. lalpe
kono
kur atotujai
kishiin tike...

DJALIT TIM QË LUAN ME PËLLUMBA...

*Tani që ti i mbushe trembëdhjetat,
tani që ti po luan me pëllumba. —
Me nënën grindesh ndonjë po të humbi,
se ti dëboka nga kuzhina me fshesë...*

*Unë isha partizan
trembëdhjetë vjeç.*

*Dhe partizan do të thotë dhe mali,
dhe partizan do të thotë dhe uria;
dhe partizan do të thotë shoku i vrarë
dhe ti që s'e beson vdekjen e tija...*

*Po mua më kish marrë malli për nënën,
më kishte marrë për gjyshen e gjorë,
kërkova leje dhe u nisa këmbë:
që nga Tirana — këmbë gjer në Vlorë...
Kur dielli perëndonte tej mbi ujëra,
s'e di se si u gjenda në baxhà, —
atje më prisnin tufat me pëllumba:
më paskësh marrë malli për ata...*

Sqep më-sqep loznin nëpër erë,
duar e grushte mbushur me gugitje:
një vezë e vetme mbetur në folezë,
përbrenda saj zokthi që çukiste.
Çukiste zogu e nuk dilte dot...
Përkulur mbi të me thonj e gishtrinj,
çiflosja, thyeja lëvozhgën e fortë.

Automatikun hedhur krahëqafë,
prej veze nxirrja pëllumbin e bardhë.

Dëgjova gjyshen që thirri përposh:
— Uh, korba unë, paska ardhur Fatoshi...

1979

DREJT SHQIPËRISË...

Me vendim të qeverisë të Ahmet Zogut në vitin 1938, eshtrat e Naim Frashërit u sollën në Shqipëri të shoqëruara nga një kolonel xhandarmërie.

*Bosfori ishte i kaltër — ndryshe si do të ish?
Po vinte vetë Naim Frashëri drejt Shqipërisë.*

*Në bord të anijes së huaj vetëm ata dy shqiptarë.
Nën sqetullën e xhandarit arkëz e poetit të madh.
Evropa shtrihej përpara, Egjeu, deti Mesdhe —
te bregu diku aty pranë vendi i Homerit qe.*

*Babai i madh i poetëve, ai që krijoi tragjeditë,
e ndjeu se edhe i verbër, po i errësoshin sytë.
Akullonte kërcënim i xhandarit mbi vdekjen
e poetit vet, —
dhe ishte, dreqi ta marri! — vërtet ish shekulli XX.*

*Naimi në arkëz të vogël — Naimi dhe qiejt
shqiptarë.*

*Dhe fjala - fat i Dodonës: shpresë agimi të bardhë;
shpirti-shqiponjë i lirisë, ndezur për jetë të jetëve;
kënga-atdheu qiellor i pavdekësisë së poetëve.*

Naimi nga arkëz e vogël shikonte kupën qiellore...

*Mbi fatin tragjik të popujve, mbi fatin tragjik
të kombeve*

prap, shtrinte krahët-zgalem liria e

pavdekshme dhe kënga...

*Dhe bota e madhe frymë merrte e mirë, e mirë
si zemër.*

Bosfori ishte i kaltër — ndryshe si do të ish?

Po vinte vetë Naim Frashëri drejt Shqipërisë.

1979

UNË JAM QYTETI IM...

Njerëzit u ngjakan qyteteve:
me udhë të gjera, të drejta,
rrugina të ngushta, të spërdredhura
në veten e tyre;
me dritare — sy në shpirt:
disa të mbyllura, të tjera të hapura...
Duan dritë.
Duan ajër.
Me kulmakë të thepisur të shtëpive —
do të mbajnë mbi vete edhe borën,
edhe peshën e rëndë të diellit.
Me një bajame mbirë
te pragu i derës; një saksi karafilash të
bardhë
varur te pezuli i zemrës.
Dikush me zili mban një kështjellë
mesjetare,
bedenat të ngrëna:
murmurojnë nëpër kthina të saj
zëra të gërryer përbrenda.
Me kulla të bardha sahati,

kambanoret orëve të vona të natës
kumbojnë brenda vetes.

Me varreza që rriten përditë,
me stacione ku dashuritë,
si dy gjysma cigaresh të ndezura,
marrin ndër buzë fjalën: «Lamtumirë»...

.....

Unë jam qyteti im:

një buzëqeshje diellore përmes degësh ulliri.
Rrugë, shtëpi me zëra zogjsh,
shkolla ku ditët e mia si nxënëse

ulen.

Pas dritares përgjysmë të hapur
një zemër, që nuk e njoh, rreh për mua —
një zemër që kthehet nga unë, më ndjek
si lulja diellin.

Me duar të ashpra, të vrara prej bujku,
lëroj dhe tokën dhe qiellin.
Dashuritë e gjelbra të mia,

*shpirt i tyre, mbajnë erë portokallesh.
Dhe unë një lumë i nënujshëm i Jonit
çaj detin — rryma e rrëmba të kthjellta
vërshojnë hapësirës së kripur
që ndahet anash... Atje,
në syrin e kaltër të detit vdes pulëbardha.¹⁾*

1) Ashtu si pelikanët që kanë vendet e tyre edhe pulëbardhat, në çastet e fundit të jetës, kërkojnë pellgjet më të kaltra të detit.

DUKE DALË PREJ ËNDRRËS...

*Të pashë në ëndërr mbrëmë —
do të takoheshim sot.
Ti ishe diçka jashtë mendjes —
dhe qeshnim të dy në një lot.*

*Ti ishe një dritë që ecën,
një këngë që ecën ti ishe:
mes dashurive të njerëzve,
ti tokësorja mahnitëse...*

*Të shihja dhe zemrën ma ndrydhte
një dhimbje burri e ligjshme:
dashuria ime ndryshe
si do të ishte?!*

*Erdhe... Në turmën me njerëz
mall i brymtë që ecën...
Më pë... ngrite dorën... dhe qeshe.*

*Po ajo dhimbje burri në zemër:
ti po vije tek unë*

duke dalë prej ëndrrës.

FOKISTI UKË DHE PROMETEU...

*Grykë e kaldajës e zjarrtë.
Fokisti Ukë përtypet,
ha bukë. Pak
bukë, pak djathë.*

— *Bukur, tha ai... si thua ti?
Ai Prometeu*

rrëmbeu

*zjarrin prej qiejve,
ua dhà njerëzve.*

— *Bukur... gjë e madhe... zjarri.*

*Kapërdihej e fliste me vete:
në tëmtha enjtej damari.*

— *Po është perëndi, tha pastaj mendueshëm.*

— *Gjysmë...*

— *Sidoqoftë ka diçka perëndie...*

Në tozra e pluhura qymyri,
pështetur te muri
kaldajës hante bukë.

— Nuk bën, tha fokisti Ukë, nuk bën...
Nuk është lehtë të kesh rrashtë perëndie

në trup.

Do të thotë që s'je çoc ndonjë gjë.

Do të thotë je vocërrak.

Dhe ai, Prometeu, duhet të kuptoj

kaqe gjë.

Si i bëhet t'ia heqim?

— Cilën?

— Rrashtin e perëndishëm.

— Prometeut?! Klitha unë.

Po duhet të jetë perëndi!

I duhet me Zeusin vetë të përleshet!

Fokisti Ukë kapërdihet:

— Gjepura! Mjafton i tëri njeri...

Sytë e tij me të mitë ndeshen.

ISHTE KOHA KUR STATUJAT KISHIN FRIKË ...

Bejlerët e Fierit i digjnin në
kamina statujat e Apollonisë dhe
nxirrnin gëlqere për sarajet e
tyre.

*Ishte koha kur statujat kishin frikë.
Ishte koha kur statujat tmerroheshin.
Më mirë atje poshtë
në terrin e mijëvjeçarëve të ngrirë...
Të paktën atje një Apollon është një
Apollon.
Të paktën atje një Afërditë është një
Afërditë*

*Ishte koha kur krematoriumet e statujave
shkrumonin Venerat.
Në bebëzat tona kokat e tyre të bukura
fiksoheshin të vdekura.*

— Le të ringjallen statujat — feniks në
këngë!
Le t'u japë fjala prapë trajtë e shpirt...
— Do t'i krijojë ato përsëri toka mëmë,
do të dalin ato prapë nga thellësitë.

Kënga vetëm mund t'u thotë juve:
ishte koha e krematoriumeve të statujave...

PËR NËNËN TIME...

NËNA, E VOGËLA

Është bërë më e vogël nëna.

Sikur është ulur më nga toka.

Më drithërohet zemra:

e vogël, e vogël...

Thua të ishte fëmija im,

nëna:

Shkon e vjen nëpër odë,

flet me vete

e diç kërkon gjithnjë aty te qoshku.

Gjithnjë diçka ka humbur,

diçka ka harruar...

Shkon e vjen nëpër dhomë

e mua më duket:

do t'i ngatërrohet këmba

në rrezet e diellit

që hyjnë nga dritarja

nënës.

— Le të ringjallen statujat — feniks në këngë!
Le t'u japë fjala prapë trajtë e shpirt...
— Do t'i krijojë ato përsëri toka mëmë,
do të dalin ato prapë nga thellësitë.

Kënga vetëm mund t'u thotë juve:
ishte koha e krematoriumeve të statujave...

PËR NËNËN TIME...

NËNA, E VOGËLA

MOS HARRO

Është bërë më e vogël nëna.

Sikur është ulur më nga toka.

Më drithërohet zemra:

e vogël, e vogël...

Thua të ishte fëmija im,

nëna:

Shkon e vjen nëpër odë,

flet me vete

e diç kërkon gjithnjë aty te qoshku.

Gjithnjë diçka ka humbur,

diçka ka harruar...

Shkon e vjen nëpër dhomë

e mua më duket:

do t'i ngatërrohet këmba

në rrezet e diellit

që hyjnë nga dritarja

nënës.

*në xhepin e vogël të pantallonave,
më mbeten gjithnjë 200 lekë (të vjetër).*

Ku t'i dërgoj ato?

DIELLI I VOGËL

*Sa shpejt u çuan lulet mbi varrin e nënës:
s'ka hyrë shkurti mirë e vjollca
e lulëshqerra e mbushën tokën plot.
Është nëna ime,
si një diell i vogël,
atje
poshtë.*

1984

**II. Në
varrezat
e dëshmorëve
në Vlorë**

1111
102000
evöromläh a
stolV en

5 M A J...

Partia vjen,
si ai prindi, që birin ka këtu
e gjithë natën e natës nuk e mbyll dot synë.
Nata kalon nëpër dallgë mendimi,
nëpër kujtime ku ju hyni — dilni:
zhveshur, pa ngrënë, zbathur në dëborë:
Enveri ju prin me mendimet e veta:
atje ku bini ju — ngrihet liria,
atje ku bini ju — prapë ngrihet jeta.
Pastaj shikon ai si vetë historia
përulet, emrat tuaj merr në duar,
që ndër gishtërinjtë i djegin —
kalamidhe të nxeha.

Partia, si prindi, që birin ka këtu
e gjithë natën e natës nuk e mbyll dot synë,
ndër mendimet e veta flet me ju:
— Atdheu i ri ngrihet... po ndodhka
kështu:
vitet shkojnë tutje... e ju vini tëhu.

DHIMITËR SALLATA

*Si ta harroj atë ditë?
E tëra derdhet tek unë:
një shi i hapur, si pluhur i ujtë janari.
S'pushoi kurrë, nuk m'u nda.
Një mërzitje e vjetër, e ndryshkur,
nëpër llucë të saj — thundrat fashiste...*

*Vdekjen tuaj si mund ta harroj?
Duart e lidhura tek njëra-tjetra —
brenda pëllëmbëve, si një zog që dridhej —
jeta.*

*Ullinjte e gjorë, krahëkëputur gjer poshtë —
si mund t'ju mbronin?*

*Vlorën... Vlorën e asaj dite si ta harroj?!
Shamitë e zeza të nënave, copëra nate
ulur gjer tek zgripi i syrit...*

Rrugina të varfëra,
qepenë të mbyllur dyqanesh,
si nofulla të ndryshkura, të kyçura,
qindra, mijëra zemra që ishin vetëm
një zemër.

Ti thirre: — Rroftë liria!

Zëri yt i gjallë,
nën atë shi janari.

Pastaj: — Mos na harroni!
Të jeni dashuri e kësaj dite të madhe,
e këtij çasti që thërrmohet prej plumbave
armike;

të jeni paqe e bukës suaj.
Përherë të jeni kjo thirrje e gjelbër:
— Rroftë liria!

Si ta harroj vdekjen tuaj?
Eci me të në trup.
Si rrymë elektrike përshkon vargun tim.
E ndiej
si gjënim të përjetshëm të gjakut,
si këtë zemër
që tani shtrëngoj fort ndër grushte
të bindem a është imja?

Është imja!

1) Më 11 janar 1943, fashistët italianë morën prej burgut të Vlorës dhe pushkatuan katër shokë. Ata ishin: Dhimitër Sallata, Astrit Kokoshi, Tole Bitri, Palush Kafia.

PANAJOT PAPA...

(peshkatar)

Jepini së ardhmes
kafshata prej ditëve të shkuara.
Le të jenë ato kore të thata, të hidhura.
Në veshjen shumëngjyrëshe të saj
qepni copëza
prej muzgjeve tanë të mugët.

Nesër, ajo vetë — e Ardhmja —
do të kërkojë
të drejtën e saj mbi kohët e reja që vijnë.

Me një buzëqeshje shprese në sy,
si një firomë agimi —
supeve hodhëm rrjetën e grisur
të ditëve...

E grisur, e shqyer qe jeta
q'arnonim me duart e çara;
plagëve rridhte gjaku
i vjetër i gjyshërve.

I kripur edhe ai, porsi deti.

E ditët tona rrëshqisnin
levrekë nën dritë të hënës:
një çast na notonin ndër sy,
pastaj humbnin tutje,

zhdukeshin.

Rreth zjarrit të natës mbështjellë
kullonim veç ujë e kripë.
Dhe dorën e lodhur e shtrinim,
rrëmbenim kokrrën e qepës.

Në sy na lëvrinin si kocet
mes valëve, të prushta gjithë xixa —
ditët që dot nuk i kapnim.

Aherë mbi vete përthyeshim,
buzëqeshje e vrërët e jetës, —
mbi fatin tonë prej njeriu,
që kurrë nuk e mohuam.

Jepini së Ardhmes
kafshata prej ditëve tona.
Nesër, ajo vetë — e Ardhmja —
do të kërkojë
të drejtën e saj mbi kohët e reja që vijnë.

HAJRO ÇAKËRRI...

*Të takova në mesin e këngës sime.
Në një kthesë, në një çip
të këngës më humbe nga sytë.*

*Me shapkën e vjetër në kokë,
zhaketën gri të përdorur,
xhepat të shqyer nga librat.*

Ish zëri yt i hollë e i ngjirur.

*Diçka po u flisje ullinjve të Vlorës
me rrënjë nëpër gjak lirie,
me rrënjë sërë — sërë
eshtra dëshmorësh.*

*Diçka po i flisje qiellit bubullitës
të Vlorës. Tejendanë shpalosur
kuqezi*

si dita e 28 Nëntorit.

*Andej nga bregu i detit,
ku shfrynte gryk'e Sazanit —
diçka po i thoshje 20-tës.*

Evropës i flisje..

*Çfarë thoshje me zërin e ngjirur
e xhepat shqyer nga librat —
tani dhe nga bombat e dorës?*

*U ktheve — në këngën time —
e more poshtë Muradien, Varoshin,
Vrenezin¹)...*

Mjerimit çfarë po i flisje?

1) Lagje të dikurshme të Vlorës.

Gurët u udhëve të njihnin,
kanatat e ngrëna të dyerve hapeshin,
si vetmia e vjetër që pret.

Njëloj është fytyrë e mjerimit.
Dhe sytë e thellë, të menduar,
dhe gjaku i prishur, bërë ujë
i të varfërve — lirinë ushqen.

Lirisë që po lindte prej gjakut tënd —
me fjalë t'ullirta të Vlorës,
ku jeta është shqiptare
dhe vdekja shqiptare është, —
ti çfarë i thoshje?

Në mesin e këngës sime
vdekjen tënde takove:
— Oh, Hajro, thuamë: vdekjes ti çfarë i the?

*U patë në cep të syrit...
Pastaj ti buzëqeshe —
dhe vdekja u drodh porsi nata
shpuar prej rrezes së parë
të diellit.*

*Përjashta te dera e shtëpisë,
veshur gjithë në të zeza,
krahët lidhur në gjoks,
Dedeja¹) të pret,
të pret...*

Ashtu presin nënat.

1) Nëna e Hajros

KUJTIM HOXHA...

*U ula në bankën e shkollës,
por vendi pranë qe i zbrazët —
nuk ishe ti.*

*Dy sytë e gjelbër kërkova,
me sytë e mi t'u thoshja,
t'u flisja diçka — por nuk ishe ti:*

*Mbi shishen e vogël të bojës
u shfaqën dy duar fëmije —
oh, nuk ishin të tuat!*

*Një dhimbje e egër më çau përbrenda,
sikur rrufeja çan lisin
janarit mbi Qafë të Shëngjergjit¹).*

1) Në Operacionin e madh të Dimrit 1944, një skuadër partizane çau rrethimin nazist në Qafë të Shëngjergjit. Atje mbetën dëshmorët Kujtim Hoxha, Lilo Asllani e Hazbi Mete.

Aherë ju pashë se si ecnit
brenda vetë fjalës liri.

Ju shkonit gjithë zhurmë, thërrisnit,
një këngë partizane përgjakej
përbrenda fjalës liri.

Thërrisnit, kërkoni shoshoqin,
tërhqnit shokun e vrarë,
e hidhnit mbi supe të ngrirë — dhe ecnit,
dhe ecnit, dhe ecnit... vetë brenda fjalës
liri. —

Dikush
thirri: — Shokë!... U kthyet sërish
me frymën tuaj të paktë
të ngrohnit firomën e fundit të tij:
«Lamtumirë!».

Si majë e errët e shpatës,
herë dukej herë zhdukej në qiell,
Qafa e ngrirë e Shëngjergjit:
«Lamtumirë!»

«Lamtumirë!»

«Lamtumirë!»

Stuhija përplasej grykave —
s'kish shpirtin e saj, por tuajin.

GOGO MATI...

U ktheva në Vlorë.
M'u rënduan supet nën shira dhjetori.
Shkel i vetëm asfalteve.
Përse kjo gjethe e lagur portokalli
më lëkundet në sy?
Qyteti im... e këtu më nuk më njohin.
I madh, si një qiell i habitur,
bie mbi mua syri i kësaj vajze,
që më shkon pranë. Vlora...
Kurse unë dëgjoj zëra të njohur, të njohur.
Dikush po më thërret... kush?
Zëra vitesh... po kush?
Zëra luftërash... po kush të jetë,
kush?
Zemra ime ecën përpara, ngutet.
I bie pas: dhe dhimbje dhe mall. Vlora...

Ngjita shkallët e gurta, të bardha.
Varrezat e dëshmorëve. Shokët.
Ç'sy të thellë, të menduar — si një qiell
oqean
që shikon mbi veten e vet — këtu Liria!

Mbi pllakë të mermertë, përkulur si nëna,
ulliri...

Cili shok, cili thëngjill lirie, këtu po më flet?
Ndaloj hapin... Lehtas ngre tufën e gjelbër

— Oh, Gogo Mati! me dorë:

NËNA

baladë

1.

Shamia e zezë
dhe sharpi i zi;
dy herë binte nata mbi kryet e thinjur.

E vogël, e vogël nëna, e thilla sikur
E vogël, e vogël nëna, e thilla sikur
koha bëtë është mbledhur një grusht
dhe ecën mbi tokë.

Vete e vjen nëpër odë — Me gjurmëzat e
lehta shkel oborrin,
rrëmih trëndafilin e bardhë,

E vogël, e vogël ajo — një grusht kohë,
flet me vete,
tund kokën.

2.

Atë e kërkonin lugjeve, pllajave.
Atë e kërkonin pyjeve, majave.

Nëna priste: nëpër mendime,
nëpër liqene gjumi e ëndrrash
takonte të birin...

Po përsëri agimi zgjohej
me po ato fjalë në buzë:
— Sot, ndofta e gjejnë...

Do ta gjejnë, patjetër!

Dhe ndiente se me zërin e saj
dikush pëshpëriste pas:

«Do ta gjejmë tët bir...»

Kthente kryet —
nuk kishte njeri!

3.

Ku kishte rënë luftëtari i lirisë,
dy gisht varr a i kishte?
Lufta e Dytë si një natë pis
shkonte mbi botë.

gremisej.

Kur nata dhe krimi mes krimeve ecte,
dhe çizmet përgjaknin
dhe barin
dhe bukën,
dhe jeta ndër pellgje rënkimesh të egra
kridhej e ngecte —
si qindra e mijëra të tjerë,
si erë që ndodhet kudo:
ai
gjakun lirisë ia jepte —
dhe bëhej liri si ajo.

4.

Tokë! Një herë njerjë, dy herë nënë!
Ti, pjalm dashurie,
dhimbje e rëndë.
Oh, toka jonë e dashur:
tri herë më e dashur me vdekjen tonë
përzier!
Vijmë tek ty, në trupin tënd hyjmë
me jetën tonë prej rrënje
qiparizi,
ulliri,
dafine —
me jetën tonë gonxhe trëndafili
të porsaçelur në zemër —
dhe dheu yt që mos na lëndojë,
merr formën e kurmit tonë.

6.

Prehjet diellore të birit,
peshën prej drite të tij,
tek mori në duar

mund ta peshonte

vetëm zemra,
frymëmarrja e prerë e nënës.

Arkëza e lehtë, e lehtë...

Koha e dheu kishin punuar —
mbi djalin e saj
apo mbi një tjetër?

Dhe nëna nguli shikimin mbi arkëz
edhe iu bë sikur përnjëherësh
germat e emrit të birit lëvizën —
si atëherë kur ishte fëmijë
dhe me dorën e njomë
me ato shkronja sajonte ai

fjalën Liri,
fjalën Njeri.

Dhe ndjeu gjakun në trup që i shkriu:
dhimbja e gëzimi klithën përbrenda,
se në fund të fundit ishte njeriu,
se në fund të fundit që nëna!

Bir i një nëne ish dhe ai,
i luftës së shenjtë të njerëzve të thjeshtë.
Trupin në plumba,
dhe ai e kishte,
ai
që heshtur fliste
me ditën e re,
me ty,
me mua,
me jetën e vdekjen — mbyllur në arkëz...

Se dhe ai diku kishte rënë,
nën pisk të diellit, natës pa hënë.

Lirisë që po lindte prej gjakut të zemrës
në çastet e fundit, si vashës së shtrenjtë,
ashtu të përgjakura
dy fjalë ia kish thënë.

7.

Nëna e jetës — nëna e lirive;
ajo e thjeshta — nëna e të gjithëve;
ajo e përhershme — nëna e fëmijëve,
nëna e popujve dhe e historisë!

*Vetes i tha: — Ky qe fati im,
shorti i nënës që në jetë më ra.
Vetes i tha: — Ky është im bir,
dhe djali nënën ja ku e ka...*

Dita e bardhë.

*Ajo në të zeza
përkulur pakëz nga toka,
ashtu si avllinë vetë shekullin presin,
gjurmët e saj të vogla.*

*Atje në varreza,
ku shokët e rënë të flenë nuk dinë,
ajo, e pagjuma,
përkulur si vetë fjala nënë,
qëndron*

përjetë

mbi të birin.

Wiederholte sich die gleiche
Sache, die ich schon
Vielmal geschrieben habe,
dass die...

Dies e...
A...
gest...
as...
p...
A...
in...
a...
g...
p...

...
...

**III. Pulëbardha
e ngjeshi
gjurmën...**

ordbudsdel af II
irledjag e
...nömme

PATJETËR. . . .

*Në çastin që ti erdhe tek unë,
patjetër diçka e madhe, njerëzore,
diçka universale
duhet të ketë ndodhur diku.
Një fëmijë do të ketë folur
fjalën e parë në jetë...*

Patjetër. Patjetër.

PULËBARDHA E NGJESHI GJURMËN

*...si vijnë e shtrihen e hapen
valët e detit, buzë agimit të ditës;
si derdhet mbi to — nga malet e Vetëtimës —
përflakja e diellit: tymon e nuk shuhet...
Për nder! Tani pulëbardha e ngjeshi gjurmën
e saj*

*mbi zërat e bardhë të kaltërsive
shkumbuese.*

*Për nder! Tani poezia vetë rrokjeron
nëpër gjurmët e zogut,
si nëpër kohë mermeri
fjalët etruske.*

ME TY UNË PRAPË JAM MALL. . .

Me ty unë prapë jam mall.
Pa ty unë prapë jam hall.
Mesnatë. Syri zgjuar...
Pagjumësia jam.

Në shpirt një dhimbje e bardhë.
Në shpirt një lot pastaj.
Nga dhimbja e gëzimit — për ty edhe
për mua —
se si më vjen të qaj.

Ti në mesnatën time
një zjarr i bukur je.
Dhe unë duart i shtrij drejt teje si fëmija
që zjarrin nuk e njeh.

NË SHTËPINË E VJETËR

*Në strehë të zërit të dhimbshëm të
gjyshes —
çerdhja e vjetër.*

*Në fjetet e brinjëve të mia,
u ul dallëndyshja.
Një cicërimë e kaltër spërkati qiellin.*

Vlorë, 21 mars 1984

SHKËMBI I VAJES...

*Dilni prej legjendave, motrat e mia.
Është akullirë,
është rrëqethëse zemra e gurit.*

Dilni prej baladave, të dhembshurat e mia.

*Është tmerrësisht kapitëse
udha që të çon në zemrën e një balade.
Dhe mua më duhet të përshkoj tunele
shekujsht të mugët,
me një dritë pishe në dorë.*

*Gjaku juaj është filli i Arianës
që humbet rruginave të errëta
të tragjedive të verbëta.*

Gjaku juaj filli i Arianës...

1) Legjenda thotë se 90 vajza krutane, që të mos binin në dorë të osmanëve duke vallëzuar u hodhën poshtë në humnerë. Qysh atëherë vendi u quajt «Shkëmbi i Vajës...».

Ku e këput ai? Edhe pisha m'u shua..
Tani, nga larg, nëpër hamendësi
ndjell murmurimën e zërave tuaj:
një këngë...
një thirrje...
një vaj...

Është bijë e një dhimbjeje të thershme
legjenda.
Dhe krahët tuaj të lehtë e të bardhë
janë rrënjë guri, që krisin e çajnë baladat —
e çohen drejt qiellit
me rruzullin e diellit të lozin.

Është klithmë e një dhimbjeje të egër
legjenda,
britmë kohërash që s'duan të humbin në
veten e tyre:
dhe ju, bërthamë diellore
ngujuar në to.

Unë i çmurosa baladat tmerrësisht të rënda.

*Dilni prej legjendave, të dhembshurat e
mia.*

*Shkelni me çapin e shkathët mbi barin e
blertë.*

*Përthyeri gjurin e bukur
dhe shtroni pecetën e bardhë mbi tokën e
ngrohtë.*

*Vëruni bukën përpara vëllezërve.
Syri ynë u bë i menduar: na u rritën
motrat...*

Cili do të jetë fati i tyre?

UNË NUK E DUA AKILIN...

*Unë nuk e dua Akilin.
Si një kërcënim gjëmues, i madhërishëm e
fatal,*
*këmbët me flatra — ai hyn' e del
nëpër agoninë e bardhë të Trojës.
Më dhimbset Teti, e ëma,
perëndesha: Tetida e detit tim.
Por, unë nuk e dua Akilin,
akërimin e tij bubullitës —
dhe vetë jam Hektor,
kur para dyerve Skeé
ushta mizore ngulet në parzmën time —
njerëzimit të gjelbër
unë i lë tri fjalë të përgjakura:
Atdhé... Liri... më ftohet ndër buzë:
Andromakë..*

K O R B I . . .

... një korb
plak e i lodhur, mëngjes për mëngjes
vjen këtu tek parmaku ynë. Krroket...
Krroket...

Krroket gjersa unë të hap dritaren
e duke folur me të
i hedh kafshata të buta buke.
Ai i rrëmben ndër çaponj, i sqepon...
Po gruaja ime e ndjek, e përzë.
Ka frikë gruaja nga krrokitjet e korbit.
Kurse shpendi ka sy aq të mençëm, aq të
urtë:
e njeh dorën që hap dritaren,
zërin që i flet:
dhe më sheh ndër sy, i gjori plak.

KULLOJ VJESHTË I TËRI ...

*Sytë e tu dy liqenë të menduar qiellorë.
Nuk e di se nga erdhi
pelikani i vetmuar
dhe u ul mbi valë.
Cep i krahut të tij
më spërkati të tërin:
tani derdhet mbi mua
kjo breshëri stërkalash
të kripura
si lotët.*

Kulloj vjeshtë i tëri.

ËSHTE NJË TJETËR...

*Ti kujtohesh për mua kur je e gëzuar,
ti do që gëzimin ta ndajmë bashkë.
Dhe unë me ty, — po ç'të bëj unë me ty? —
këtu fol e qesh... atje buzagaz...*

*Por është një tjetër — Ah, është një tjetër! —
që më do mua — Oh, më do mua! —
dhe kur është vetëm, dhe kur s'është vetëm,
më kërkon në takim, në ndarjen e rëndë;
më kërkon në mëndje,
më kërkon në zemër...*

Dhe zemra e saj në gjoksin tim dhemb.

DHE ISHTE NJË LODËR...

Në breg të detit po lozja me mallin tënd.

Në pëllëmbë të dorës dhe qielli dhe deti.

Në pafundësi humbte horizonti.

*Atje e ngula shikimin: një pikëz... një pikëz...
një pikëz...*

Prej paskajësie

kokrrizë ere, kokrrizë dielli,

stërkalë e shndritshme që ecte,

*zog i bardhë malli që lindte papritur —
drejt meje po vije ti...*

Triumf, brohori kaltërsie.

Dhe ishe një lodër.

KU M'I ÇON SHIU TRISHTIMET?

Ku po m'i çon shiu trishtimet?

*Ky shpirt tetori që po endet
kërkon një zemër ku të hyjë.
Ti mos i mbyll sytë e mëdhenj,
ti mos m'i mbyll dyert e zemrës:
në zemrën tënde unë kam hyrë
si ylli që u ndez në qiell
përpara
se të ngryset dita...*

Ku po m'i çon shiu trishtimet?

BARIUT 18-VJEÇAR NGA TARAZHI

Më jep atë natën tënde të 22 shkurtit
— për të cilën më flisje lart në Fushëlugje —
kur malet rrotulloheshin rreth teje
si shpirtra të egër.

Më jep ato ditë e net të tua pa gjumë,
që endeshin sa andej-këndej në kasollen e
vogël -
dhe flinin në këmbë...

Ah, nem at natë, kur mes errësirës së verbër,
kishe për udhërrëfyese vetëm blegërimat e
bardha.

Gjëmimet e qiellit ta shuanin kandilin
dhe ti mbaheshe në gjumin tënd
që të mos bije.

Nëpër këmbë, befas shfaqeshin,
si liqenc të bardha blegërimat —
përshëndetnin jetën.

Ti i merrje ndër duar:

shihje syrin kalesh të qengjit që kullonte ujë
dhe mishin e ngrohtë, të dridhshëm ia vije
nënës te kryet —

ta njihte gjakun e vet.¹⁾

Të mos e neveriste nëna pjellën e saj.

Të mos e neveriste jeta të ardhmen e saj.

Ah, nem atë natë bariu, djalosh i ri,
ti më mësove se si të mbahem nëpër gjumin
tim!

Dhe te kryet e kohës sonë
të vë këngët e mia të bardha,
se janë pjella e saj,
gjaku i saj.

Ajo, koha-nënë, të mos i neveritë

kurrë!

1) Sapo lind qengji, ia vënë nënës te kryet që
t'i marrë erë dhe ta njohë, se ndryshe ajo nuk e
pranon më pastaj.

PËRSE PASKAM FRIKË T'I AFROHEM DETIT?

*Përse paskam frikë t'i afrohem detit?
Kaq kohë pa e parë... Kaq kohë pa u parë...
Unë e Joni... rritur me njëri-tjetrin...
Së largu më mbështjellin zëra të njohur,
gjëmimi i përmallshëm, hutues i detit.
Po si kthehem unë?
A jam ai diellori,
ajo haré fluturimi e zogut të qiellit,
ai çast i dhimbjes së kristaltë
të shkëputjes së stërkalës —
ai mendim universal deti?!*

Përse paskam frikë t'i afrohem detit...

AFRODITA I SYTË E TU...

Erdhë dallëndyshja e parë në sytë e tu.
Solli qiejt e parë, ligjërimet e para...
Fluturon e s'di ku të ndalet, —
kërkon folenë e saj...

E ka në zemrën time.

Eshtë Joni dhe Adriatiku aty-nëpër sytë
e tu...

Dhe Llogoraja është, dhe fëmijëria ime,
në lodër qiellore
yjet e mëdhenj një nga një i ndez
përmbi Akrokeraunet e jetës.

Eshtë dashuria ime aty — nëpër sytë e tu...

Ku duhet të jetë tjetër?!

Në qiellin e prillit të syve të tu,
me dorë, hodha zogjtë e dallëndyshes...
Le të mësojnë të fluturojnë aty!

TË KAM TAKUAR NË TË ARDHMEN TIME...

Të kam takuar në të ardhmen time.

Nëpër rropama të së ardhmes të kam

krijuar.

E dashura ime! - i ngjaja gjëmimit të dritës,

që ecën vetëm përpara

e s'kthehet dot pas.

1979

TE GRYKA E AKERONTIT NË BISTRICË

Duke zbritur në botën e nëndheshme,
nëpër rrugina të territ paskaj,
mbaj në dorë — kandile të ndezur —
emrin e saj...

SHIFRËN TËNDE XX E VARA
NË VARËSEN E DERËS...

Shekulli im,
shifrën tënde XX e vara në varësen e derës.
Dhe pezull qëndrova mbi fatet e popujve:
ikte një dallgë e vinte një dallgë,
si vijnë e ikin krizat, p.sh.
si vijnë e ikin luftërat, p.sh.
divizionet e ushtarëve,
kilometrat e fronteve.
Me ç'masë matet gjaku i të vrarëve?
Ku varrosen varrezat e kohëve?
Ne fushat e ngrira të tyre lëronim
e hidhnim farë —
në tokë mbinte hekur;
ne hidhnim grurë —
mbinin të vdekur...

Dhe mua më dukej sikur
gjithë rrënjët e tragjedive të tua
ushqeheshin tek unë.

Shifrën tënde XX e vara në varësen e derës.

NXËNËSIT E FSHATIT PRISKË VIZITOJNË SALLAT E BIBLIOTEKËS KOMBËTARE

*Ejani, zogj të qiellit e të erës,
diej të vegjël të maleve,
që rrokulliseni zhurmëplotë
qytetit të madh!*

*Sapo ju vutë këmbën te pragu,
dhe raftet u drodhën, librat u hapën.*

*Këtu janë shekujt, epokat, kohërat...
(Fjalë të mëdha, apo jo?!).
Lindin, jetojnë e pastaj
edhe ato vdesin.
Dhe vijnë e ngjiten këtu
rradhiten bri njëra-tjetrës.*

*Këtu— në këtë fjalor — është fjala bukë.
Që kur lindi e gjer më sot,
në buzë të çdo njeriu, të çdo populli,
thëngjilli i parë
që ndez zjarrin në vatër.*

Shekuj të tërë kanë qenë sklevër të bukës.
Prindërit tuaj dhe ju - jeni çlirimtarë të
bukës.

Këtu janë shtetet, që nga ata më të
veckëlit,
që lëvrijnë si larva në trupin e historisë, —
e gjer të supershtetet e përbindshme,
këta bronzozaurë e megatoriume të shek.
XX.

Këtu janë çezarët (nuk dua
as t'i përmend emrat e tyre!),
me «ç» të vogël: çezarët..
Jua lë juve — nëse meritojnë —
shkruani po deshët me «ç» të madhe: Kajus
Julius Çezar!
Unë vetë nis e mbaroj këtu - te «ç» e vogël.

Këtu është Homeri, Dantja, Shekspiri.
I pari, i verbër tërë jetën.
Kripërat e lotëve, edhe tani
gërryejnë zgavrat e syve ku Troja vdes.
I dyti qan për dashurinë e vdekur,
por edhe në urrejtjen e tij të gjallë,
prapë ai qan... I treti,

qan e qesh nëpër tragjedi e tragjikomedi:
me një kafkë të lehtë në dorë.

hyn e del nëpër shekujt-skëna —
e si nëpër skëna

hyn e del nëpër veten e tij.

Këtu janë katrëgjyshërit, stërgjyshërit,
gjyshërit tuaj..

(— Ku janë? — pyesni ju. — Ku i kanë
emrat?!).

Mos kërkoni në pyllin fëshfëritës të emrave,
nuk keni për t'i gjetur dot atje.

Epokat janë organizma të gjalla,
shkëputni një pjesëz të vogël —
qelizën e gjallë të tyre:

lëvrin nën syrin tuaj të mençëm
fushë e luftës për jetën!

Aty do t'i gjeni të parët tuaj,
ata më trimat dhe më heroikët.

Ejani, diej të vegjël të maleve!

Kandila qiellorë: pak dritë,
dhe në duart tuaja; fletëzat e zemrave të
epokave

me rektive gëzimi hapen —

si lulet.

VAJZA ME PORTOKALLE

(31 dhjetor 1987)

*Po ti ku i gjete, ku i këpute,
këta diej të vegjël të gëzuar të Jugut?*

*Sonte dashuritë nuk rrinë dot vetëm
thërrasin në emër dashuritë njëra-tjetrën.
Edhe vetmia ngado që të jetë
ngrihet e shkon te shoku i vet.*

*U ngula në udhë,
si ky bredh i gjelbër. —*

*Ndizi tek unë
diejt e vegjël.*

ËSHTË AJO DASHURIA...

Ajo e vogla, tokësorja, imcakja. —
Mall i brishtë e dhimbje universale,
që e mbajmë gjithë jetën
duke thënë e duke gënjyer veten:
se e kemi harruar...
Ajo njerëzorja, e duruara, e dhembshura.
Është ajo që pret
mbështetur atje te muri
i çdo dite të nesërme.

Është ajo dashuria...

NË KORÇË, PA TY ...

*Është një ditë e shkëlqyer në Korçë,
një diell i madh, i tejdukshëm
më përshkon tejendanë.*

*Nëpër rrugë shesin karafila të kuq:
10 qindarka një...*

*Është një ditë — leshraverdhë korçare,
kraharorëhapur, gjithë erëza vjeshte.*

*Midis gjinjve — karafilë të kuq:
10 qindarka një...*

*Uh, qiell! Po si u duruaka kjo ditë,
kur karafilat e Korçës gjithandej
kundërmojnë këtë mall qërryes për ty...*

PËRSE E TRISHTON DASHURINË?

*Përse e trishton këtë dritëz
që bie mbi asfaltin e natës dhe ecën
para meje?
Ku të gjej, ku je?
Si zëri i trembur i një fëmije
rrezja e dritës po të kërkon.
Kurse ti...
Ti do të më tregosh
se mund të bësh edhe pa mua.
Eh, mirë, pra! Zogu i zemrës sime
brofi prej çerdhes së vet:
nëpër natë u lëshua fluturim,
por s'ka ajër nën krahë... nuk ka dritë.*

Ti, sa e marrë që je!

Përse e trishton dashurinë?

BESIM NË NJERIUN

— një kritiku —

Vërtet, nuk trishtoheni ju
kur shihni tani këtë qiell tetori
që lodron në detin e vesës
të këtij trëndafili të bardhë? Në zemrën
e trëndafilit dallgëzohet oqeani qiellor
dhe çdo fletë hapet
si krahët e një pulëbardhe, që me sqepin e
saj,
nëpër vijëza vetëtimash shkruan në qiell:
«Dashuria e parë...».

... Vërtet, këtë çast,
zemra juaj a nuk ka qëndruar në grushtin
e saj
si një zog që dridhet:
një dhimbje, një mall i bardhë, një pjalm
ju mbështjell të tërin, si bryma
mbështjell ullirin e gjelbër të janarit?

Shikoni: mbi antenën e televizorit
dy pëllumba po puthen sqep më sqep —
lodrojnë me krahët e puthen.

Nën këmbët e tyre, nëpër trup antenash,
grinden radiostacionet, kontinentet,
shtetet, gjuhët e botës grinden, —

thua sikur janë hijena: Regani, Golfi

Persik;

rënie e dollarit, raketat pershing, shpërthime
bërthamore...

Pëllumbat shkrihen me krahë të hapur,
gushohen, marrin frymë në frymën e tjetrit.

Dhe unë ndiej një trishtim të thellë

dhe thërras i ngazëlluar: jeta është

e pavdekshme!

Njeriu i lirë do të fitojë!

Po ju më thoni: hiqe fjalën dhimbje! Përse?

Nuk shihni se mbi kokat tuaja, te këndi

i murit,

dikush sapo ngjiti këtë nekrologji: «Sot...

vdiq nëna jonë...»

Një nënë ka vdekur — si nënat që vdesin.

Ju, çfarë? Vërtet nuk ndieni në zemër një
dhimbje?

Asgjë s'lëviz tek ju, asnjë fletë zemre nuk
dridhet?

Nuk ju besoj! Dhe sikur të jetë e vërtetë,
përsëri s'do ta besoja kurrë!

Se kjo, kjo po... që do të ishte
vdekja ime më e neveritshme.

Unë ndiej

një trishtim e mall diellor, —

pa të cilin jeta s'është jetë,

dashuria s'është dashuri.

Pa të zemra e poetit është vetëm një zgavër
e vjetër, arkaike dhe e frikshme.

Por ju grindeni vetëm sa sytë tuaj

bien mbi fjalën trishtim në vend

që të shihni në të, si në rontgen,

fletët e mushkërive të gjelbra

të besimit tim në njeriun.

GRUA, LERMË TË LUAJ ME GURALECËT ..

Grua, lermë të luaj me guralecët, grua,
i paskam harruar goglat e ajërta të
qiparizave,

gështenjat e egra
që bien asfalteve si prushe vatre —
lërmë t'i hedh nëpër duar,
të më përvëlojnë gishtërinjtë...
Le të shikojnë qesëndisës kalimtarët:
si hy unë nëpër sytë e tyre?
Poeti... Ah, poeti! Oh, poeti!
Grua, ti bën mirë: në tryezën e punës,
aty nga ora 10³⁰ sillëm gotën e ujit
dhe dy aspirinat:

nis dhimbja e kokës, migrena,
ezaurimenti apo tensioni i syrit?

Po tani lërmë ta kap në ajër
gjethen e bronzte të rrapit,
dorën e hapur të vjeshtës.

Nëpër gishtërinjt' e saj të shoh ty...
Unë kam jetuar pak,
fare pak:

jeta ime është e tëra brenda një vargu!
Atje kam pritur lindjen e ditëve të mia,
atje kam pritur mbrëmjet e tyre,
atje kam vdekur dhjetëra herë,
dhjetëra herë kam lindur —
brenda një vargu. Muza...

E kam dashuruar atë gjer në harrim!
Dhe prej harrimit tim kam ngritur
përmendoren e fullimtë të saj.

Sa herë brenda një vargu
ngrita mbi supe funeralet e muzës sime:
ishin të rënda,

kapitëse. Grua — sa mirë! — ashtu
me pakëz alkol fërkomë supet,
kanë ngrirë nën peshën e rëndë
të vdekjes së muzës. Apo, ndofta,

spondeloartroza...

Por unë dola prej vargut dhe tani
po loz me cingla me këta çamarrokë —
me fëmijërinë time, desha të them:
në mesin e udhës

*i shtyp majën e hundës: — Uuuh, qurrashë!
Dhe për ty më ardhka kështu për të qarë?
Dhe ti më nxjerrke kështu gjuhën,
këtu në mes të trajektoreve qiellore?
Përqeshet me mua jeta ime, ky shekulli im
tragjik,*

*që e desha aq shumë,
që aq shumë më deshi!
Grua, ç'më solle tani valiumin?!
Nuk e sheh: si një fëmijë,
unë po loz me këto lule të pafajshme:
dallgëzon deti i vesës së tyre
dhe dielli — më fëmijë se unë! —
po çmendet prej gëzimit
në qiellin e zemrave të narciseve të Vlorës.*

e këlthet. -

Dhe rreh qiellin me cipalet
e krahëve të thatë.

Mos u tremb. —

S'e ka me ty,
me mua e ka!

Ti...

Ç'do t'i bëje ti lundrës së tij të stërmoçme?

I lehtë, si shpirt drite,
ti je murmurimë e valës

që na rrjedh nëpër gishtërinjt' e kujtimit. ...

Tani shikimi yt është vetëm prej malli,
buzëqeshja jote vetëm prej trishtimi.

Tani

duart e tua të njoma

janë vetëm kuptimi i dy gjetheve hardhie

që lozin në ajër mbi në —

e nuk i shohim dot.

Ti...

Ç'do t'i bëje ti lundrës së tij të stërkalbur?

Ti je vetëm lodhja

e fluturimit të krahëve të zogut të qiellit.

Diku ai do të ulet... diku do të çlodhet.

Le të pushojë mbi degën e zezë të vetëtimitave

që dogjën qiellin e dhimbjes sonë për ty.
Ti je vetëm frymë, shpirt agu agimi.
Dhe je ëndërr...
Ti ke vetëm peshën e shenjtë
të ëndrrës sonë prej fëmije.

Mos ki frikë prej atij thinjari gërnjar!
Unë mund të të përshkoj ty
nëpër bedenat e dhëmbëdhëmballëve të tij
të rëna.
Vetë, kaq herë, kam hyrë e dalë nëpër to.
Po ti paske qenë vërtet një trim i pashoq,
vogëlushi im!

Ti gënjeve vetë vdekjen:
ajo pandehu
se tek ti do të ngrinte
lumenjt' e pashtershëm të gjakut tonë.
Në këngëgjëmimin e përjetshëm të gjakut
do të akullonte natën e saj të egër.
Kështu, pandehu ajo, vdekja...

Kur ti ishe vetëm një thirrje: Lumi!
Vetëm një mirupafshim: Lumi!
Vetëm një lamtumirë: Lumi!

Atje ku flë ti,
që të rëndojë sa më pak,

*toka harron dhimbjet e saj.
Dhe bëhet e lehtë e lehtë...
Nata e pret frymëmarrjen
dhe duke shkelur mbi rektime të thella,
mbi maja gishtërinjsh
përçik dheun.*

*Sepse ti vërtet
kishe qenë një trim i pashoq, vogëlushi im.*

*Dhe tani dëgjo mirë, mba mend se ç'të them:
tani
midis buzëve merr këtë gjethëz ulliri.
Kur të marrë malli,
Kur të na marrë malli,
lëndoje pakëz me dhëmbëzit e vegjël...
I athtë dhe i hidhur,
përzier me ujërat e qiellit
dhe ujërat e detit të Vlorës —
lëngu i gjelbër derdhet në gojë...*

*Dhe ti kthehesh sërish tek ne.
Mos harro: mjafton ta lëndosh, Lum trimi,
sa të na dhembti pakëz... thellë...
Dhe ne jemi prapë, jemi prapë bashkë!*

Ndërsa Karonti i mbrapshtë
nuk e ka me ty —
me mua e ka:
se unë jam i rëndë, i rëndë...

Unë jam ngashërimi i fundit,
akoma i pashkëputur
nga zemra e nënës për ty:

dhe mund ta përmbys barkën e tij!

ROMEO XHULJETA NË SHPELLËN E GADIMES

*Po si më dolët përpara këtu,
ju të dhemshurit, ju të mirët!
Fare papritur si m'u shfaqët kështu
në zemër mermeri të ngrirë?
Me dorë që dridhet cilën të prek:
përlindjen e dashurisë së njomë,
apo trupin e dashurisë vetë?*

Oh, zemër, shpirt i tokës... Romeo-Xhuljetë.

*Dashuria ime,
që ngjall vdekjen vetë.*

*Me dorën që dridhet
frymëmarrje tragjedish të mermerta po prek
... Romeo-Xhuljetë.*

*Dhe iki...
pas hapave të mi era flet:
Oh, Xhuljetë...*

NË TROJË...

*Shullëhet në diell hardhuca.
Akrepi dykokësh gudulis
bishtin e vet— a do ta kafshojë?
Deti ka ikur gjer tutje
e ndër leshterikë merimanga end
rrjetën e ajërtë të ditës,
të grisur nga zërat e erës.*

kali i drunjtë.

I ri, i fuqishëm

S'trokon. Nuk ecën.

*Po ngjiten atjë
të bardhë me lëkurë të lbyrur,
zezakë, verdhushë me sy picigjatë,
turistë me sandale,
turiste me nallane —*

përzihet djersë e athtë e deodoranti,
zbathur, me çizme —
rëndë-rëndë, si në një lojë
shekulli im ngutet
të hyjë në barkun e kalit.

E kali n'erë hingëlluese
s'trokon. Nuk ecën.

Kur shekujt prapazi hiqen-si gërrthjet.

Po zbresin: Agamemnoni
thyen ca rrokje në gojë
dhe i hipën veturës bojëhiri;
Andromaka nën sqetullë shtrëngon çantën
e vogël,
brenda ka rrasur dy copë sanduiçe,
ndez një cigare e mbahet mendueshëm
në krahun e Patroklit, që fare s'e njeh.
Paridi zezak, trupajthëm,
krenarë sheh diellin që lind
mu mbi kokën tullace t'Ulisit —
e ky e mbulon me kapën sportive
dhe ndien një uri ujku ndër zorrë.
Akili, imcak e kockëlehtë
— nga ishujt e Pacifikut? —
kopsit 10 dollarëshin në xhep të bluxhinsit.

Priami e Hekuba, përherë pleq,
gjithë kohës shtrëngohen tek njëri-tjetri
dhe ndiejnë ethe të ftohta Irlandë në trup.
Menelau, vërtetë Menelá:
në sy e varros Helenën
që sapo e takoi
në barkun e kalit të drunjtë.
Shih, Andromakën: me pjatën e supës
përpara,
me gishtërinjt' e vegjël po fshin
të vetmin lot që i këputet prej syrit:

nuk do ta kujtojë Hektorin.

Turqi, më 21 shtator 1979

Në vendgërmimin e Trojës së vjetër, është ndër-
tuar një kalë i drunjtë për turistët e ndryshëm.

NË HORTIADIS

*Mos më flisni për Hortiadisin.
E kam njohur shumë më parë se ta shihja,
e di vdekjen e tij.*

*Në sytë e dhimbshëm të tij
kam lexuar shortet e popujve.
I kam rilexuar përsëri e përsëri,
dhe përsëri e kam mësuar përmendësh
kodin tmerrësisht të njohur
të tragjedive të tyre.*

*Ashtu: hidhmëni recinë¹) në gotë...
Në këtë buzëmbremje,
në këtë buzëdeti,
u ngula te këmbët e kalit të Lekës²).
Dikush thotë se kur shante, ai shante shqip...*

Hortiadis-i është një fshat në rrethinat e Selanikut
ku nazistët dogjën 144 burra dhe fëmijë.

1) lloj vere.

2) Monument i Aleksandrit të Madh në Selanik.

*Shqip kam sharë vdekjen e Hortiadisit.
Dhe ajo, vdekja, më ka kuptuar.*

*Kurse ju... ç'do të më tregoni, ju?
Do të më flisni për logjikën e stërplakur,
arkaike të krimeve?*

*Do të më thoni se në këto çaste kujtimi,
si prej kësaj truporeje të bronzte në shi,
rrjedhin rrëkerat ngashëruese të shpirtrave
njerëzorë,
që s'i harrojmë dot kurrë?*

*Unë e di formulën e gjakut të lirë të
Hortiadisit.*

*Dhe — jo nëpër afsh të verës —
nëpër dehje të avullimit të gjakut të tij
shoh shekullin tim.*

*Nëpër netët e lodhura të mendimeve të mia,
si këto fjalë të rënda që ju them,
pikon pikë... pikë... pikë... gjaku i
Hortiadisit.*

*Në një pikë gjaku, të paktën,
jemi të lirë, jemi njerëz.
Në një pikë gjaku, të paktën,
vetë vdekjes mund t'i thërrasim: — Nderoje
vdekjen!*

Mos më flisni për Hortiadisin.

*— E njoh, e kam parë shumë më përpara:
ka fytyrën e përmallshme, të dhembshur,
hutimin e pafajshëm të Borovës sime.*

Janë dy fëmijë...

*Lëshoni në duart e tyre ndonjë lodër —
p. sh. jetën.*

Selanik, 18 shtator 1979

VARRI I GJYSHIT

*Stambolli një trëndafil i bardhë në dorë.
Stambolli dy trëndafilë të bardhë në dorë
Stambolli tri trëndafilë të bardhë në dorë.*

*Tri ditë që kërkoj në Karaxhaahmed¹),
tri ditë që endem në Mezarlixhi —
tri ditë...*

*Si ta gjej këtu varin e gjyshit?
Këtu kohërat kanë të gjitha kuptimin e
dheut,
këtu kohërat shohin të gjitha me sytë e
heshtjes.
Sytë e mi u lodhën mbi akrepat e epitafeve.*

1) Karaxhaahmed dhe Mezarlixhi — janë emra varrezash në Stamboll

As gjyshi më njeh dhe as unë e njoh.

I thërras me vete:

po si mund ta dëgjojë ai zërin tim?

Unë i them: jam yt nip...

Unë i them: kam ardhur nga Vlora për ty...

Këtu të mbulon harrimi i tokës së huaj...

*Në Karaxhaahmed, në Mezarlixhi... askush
nuk përgjigjet.*

Mbi cilin varr të qëndroj?

Si ky gur i rëndë, kujt t'i ngulem te kryet?

Varret kanë nevojë për një lule,

varret flasin gjuhën e luleve.

Kush mund të më ndihmojë?

Orhan Veliu apo Nazim Hikmeti?

Po ta dinin, ndofta, po t'u lutesha,

mu në mesin e këngës së tyre

do ta hapnin varrin e gjyshit tim.

Ish njeri i ndershëm e tokën punonte.

Me thonj të gjakosur shkrifte dheun

e diellin e nxehtë të Stambollit e shkrifte.

*E Stambolli — tri trëndafilë të bardhë
në dorën time.*

*U mbyll edhe dita e tretë.
Syri i diellit u rrëzua pas kodrave.
Te këmbët e mia, nëpër hije,
përzihet muzgu i një varri të mugët.*

*«Abdullah...», — kushdo qofsh,
te kryet e tu tri trëndafilë të bardhë...
Varret kanë nevojë për një lule.*

15 shtator 1979, Stamboll

Skënderbeu

vedrobnost

KA NJË PIKË...

Thundra e turkut nuk shkelte tokën,
ç'mund t'i bëj dheut një thembër kali...
Donte të thyente kockat e popullit,
të shqyente shpirtin e tij të bardhë.

Dhe shpirti dhimbjen gjer në palcë e ndjeu,
siç e ndien guri, kokrriza e plisit.
E lindi prej saj vetë Skënderbeu,
u gdhend prej dhimbjes pavdekësi e lirisë.

Rrënja e bimës diku takon gurin,
diku takohet ëndrra e jeta.
Dhe ndodhka ashtu, që ti edhe unë,
si një copë buke mbajmë në dorë të
vërtetën.

Ka një pikë ku puqen qielli e dheu.
Një pikë ku shkrihen hapësirat e kohët.
Populli? — Po ai është Skënderbeu...
Skënderbeu? — Po ai është populli...

28 NËNTOR 1443 ...

*Ditë-nënë që lind dielli.
Do të kthehemi përsëri e përsëri tek ti.
Pas Torviollit, Vajkalit e Oranikut,
me zemër në dorë do kalojmë pragun
e do hyjmë në tempullin tënd të shenjtë.*

Me emrat e të rënëve në buzë...

*Do vijnë shpatat e fëmijët,
nënat, si një pikëllim i brymtë.
Trupi yt qiellor do të mbushet
me zëra dallëndyshesh e gruë.*

*Ditë-diell
ku Atdheu, Liria e Jeta kanë një fytyrë.*

*Do të kthehemi përsëri e përsëri tek ti
pas Lezhës, Krujës e Beratit.*

*Ushtarë të thjeshtë — djersë e gjak —
do të hyjmë në tempullin tënd të shenjtë
si një dashuri e madhe që hyn rrëmbyeshëm
në zemër. —*

*Dhe do t'i falemi
vetvetes.*

LIRIA ...

«Lirinë nuk ua solla unë, po e gjeta
këtu, midis jush».

Skënderbeu

Në thëngjijt' e zjarrit e kafshata të bukës,
në qiellin e syve tuaj, në këngën në buzë —
ishte liria.

Dallgët kërkojnë oqeanet-furtunë,
zogjt' hapësiat qiellore të lira;
dhe varret e të rënëve bedena kështjellash
pa gjumë —
në një agulçe me rrënjët në gur
ishte liria.

Qiellin mund ta mbulojnë shigjetat e turkut,
po dielli është prap' në vendin e tij.
Në majën e shpatës e thikën e plugut,
në gjirin e nënës që mendte fëmija —
ishte liria.

Shqiponja pranë diellit fluturon në furtunë,
në një fjalë njeriu, në një kokërr grurë —
ishte liria.

MBI MAJË TË SHPATËS...

«Si Ajaksi i Sofokliut, Skënderbeu
u hoq nga Skena përpara se të
mbarohej akti i tretë dhe i fundmë
i tragjedisë shqiptare».

Falmarajer

*Skena kishte qenë tepër e vogël,
mjaftonte një fjalë: Shqipëria...
Po tragjedia... ishte lojtur
në një shekull të tërë, tragjedia.*

*Kishte pasur skenat e prapaskenat,
aktet e mëdha dhe pauzat.
Që në tragjedi punët mirë të venë
duhet të mbillen fantazmat.*

*Fantazma e Ballabanit shfaqej këtu e aty,
dukej e zhdukej Moisiu, Hamzaj.
Moisiu? — E ç'ka për t'u çuditur këtu? —
Si meteor lirie do të digjej pastaj...*

*Dramën e loznin aktorë të mëdhenj,
po dhe spektatorët të vegjël nuk qenë.
Evropa pille larva-bakej,
që sulleshin oqeanëve kope peshkaqej.*

*Skenë të zhveshur kurrë nuk pati,
këtë e dinte shumë mirë historia.
Dhe me dorën e saj vendosi Venedikun, papatin,
që të ishte e plotë butaforia.*

*Dhe drama zgjati një shekull të tërë.
Po një shekull s'munl të jetë më yti dhe imi;
kur përgjaket një popull një shekull — domethënë
se aty përgjaket i tërë njerëzimi.*

*Aty përgjakeshin shekujt e shkuar,
përlesheshin të tjerë e të tjerë që vinin.
Ajo ishte tragjedia e madhe e lirisë...
Dhe kishte për skenë Shqipërinë.*

*Mbaroi dhe akti i fundit. Ra sipari.
Pastaj? — Heshtje... dhe heshtje... Heshtje?
Prijësi i madh i lirisë nga varri
përgjonte mbi fatin e popullit. Aty ishte...*

*Aty ishin ata që e kishin luajtur dramën një herë,
që e kishin hequr vallen mbi majë të shpatës.
A e keni parë ju diellin prej territ kur del? —
Ashtu do të digjeshin ata
dhe do të dilnin prej natës.*

ISHIM NE . . .

Ashtu thonë: jeniçerët ishin...

*Jeniçerët, — thonë, — e zhvarrosën atë var.
Që pastaj fushave të luftrave të suleshin,
varur qafës kockat e Kastriotit talisman.*

*Po ishim ne këtu, gjëmim i përjetshëm i këtij dheu.
Diku nëpër trup, nëpër gjakun tonë, nëpër shpirt,
ndezur prush ashkëlat e shenjta të Skënderbeut.*

*Ishim ne ata që do të niseshim përjetësisht
nëpër udhët e përgjakura, tragjike të lirisë.*

*Jeniçerët ç'mund t'i bënin Burrin të Dheut?
Ishim ne, të djeshmit, të sotmit të nesërmit —
ishim ne Skënderbeu.*

ALBULENA

Është po ajo krismë e thyerjes së shpatave e
trupave,
krismë e thyerjes së kockave njerëzore të shpirtit.
Gryka e Matit rrëmben rënkimin e fundmë
të turqve,
të arbërve e thëthin Tumenishti.

Gruaja ecën mbi heshtjen e thellë të fushës së
luftës.
Ulet mbi gurë, lë në tokë torbën e bukës
për të shoqin. Zgjidh litarët kurrizit.
Merr foshnjën ndër duar, nxjerr gjirin e fortë —
i jep sisë...

Te këmbët e saj fusha e luftës e gjerë
me zëra njeriu thërret: Albulenë... Albulenë...

VRANAKONTI...

*Ai ishte kudo ku ishte rreziku,
ku vdekja osmane me thëllime korrte.
Në natën tradhtare Hamzaj iku...
Shqipëria pyeste: — A është Vranakonti?*

*Të tjerët kishin kështjella, principata,
kishin kohortat e tyre, ushtërira.
Ai kishte vetëm zemrën e shpatën...
Shqipëria kishte edhe vdekjen e tija.*

SULLTAN MURATI DHE SHQIPTARI

Sulltan Murati qëndroi para robit të lidhur.

Nga majat e malit e peshoi me sy:

moshën e thyer, plagët, zinxhirët...

*— Arnaut, pastaj pyeti, përse lufton ti,
kur mund të jetoje dhe ndryshe?*

*— Sepse, padishà, u përgjigj robi,
çdo njeri ka në kraharor një copë qielli
dhe në të fluturon një dallëndyshe.*

LEKË DUKAGJINI

*Kohërat gdhendën e gdhendin. —
Ai është atje, në zemër të shkëmbit.
Njërin sy shqiponje e tjetrin dhelpre.
Gjuhën vetëtimë, me flakëza nepërke.*

*Mbi opingat e tij ai shkel si mbi natën.
Pusirat i ngreh e i shkreh në bisht të mustaqes.
— Jo Skënderbeun? — Po aherë Zaharinë...
Dhe mbi trupin e Lekës¹) — sytë e Lekës do qajnë:
njëri — Drin i Zi,
tjetri — Drin i Bardhë.*

*Ai gjithë kohën lahet e shplahet.
Me një dorë — tjetrën. Me të dyja — fyrrën.
Natyrisht, që në kthetra nuk e hedh dot Danjën;
por edhe nga kthetrat s'do ta lëshojë kurrë.*

1) Lekë Zaharia i Danjës u vra në pusi

Një stërgjyshin e tij e dogjën të gjallë malësorët:
Thonë se prej France këtej kishte dalë.
Pse të mos jetë edhe ashtu, gjersa prej Labradorit,
në grykë të Bunës rrëshqet një ngialë?
Lekë Dukagjini është princ feudal:
dhe për të lëkura e zhubravitur e një malësori
shitet të paktën sa lëkura e një keci të tharë.

Njërën palë të brinjëve e kruan nga turku,
tjetrën brinjë e kashais nga Venediku.
— «Skënderbeun, — thotë — e kam në shpinë...».
Në shikimin e tij, ku thua se perëndon Perëndimi,
kryqëzohet vetë kryqi dhe Jezui i fikur.

Ndër princërit shqiptarë ai është më katoliku,
dhe si katolik — më oksidental.
E sapo del prej kishe, anatemën e papës,
e mban në dorë si qeleshen e bardhë.

Po është ai që, kur vdiq Skënderbeu,
kur e pa Gjergjin shtrirë para tij,
me klithma që çanin qiellin e dheun,
thirri: — Oh, mjerë ne! Dhe mjerë Shqipëria!

Dhe me dorën e tij uli kryet e maleve.
U tha: «— Përgjunjuni si fëmija para prindit.

*Me shpatën e lirinë tuaj përfaluni,
sot ju dhe liria mbetët jetimë».*

*Dhe ballin pështetur te cepi i arkivolit
ai gulçonte «— Po tani kush ngeli?»
Dhe nga sytë e Dukagjinit lotët rrodhën
të kthjellët, të kthjellët si përroje qielli.*

28 KORRIK 1455¹⁾

... Këtë ditë si Rozafën
muroseni themelit në kështjellë.
Dhe vetëm gjirin ia lini pak jashtë —
gjaku i Muzakës të rrjedhë.
Do vijnë ditë të tjera.
aty të pinë paprerë.
Do të jenë ato ditë-Vajkal,
Albulenë
do të jenë...

1) Dita e «Tragjedisë së Beratit».

VRASJA E TETË OFICERËVE TE SKËNDERBEUT

Ishin: Moisi Golemi i Dibrës, Vladan Jurica, Muzhaqi i Angjelinës, Gjon Muzhaqi, Gjon Perllati, Nikollë Berishta, Gjergj Kuka dhe Gjin Maneshi.

*Ajo natë do të zgjaste 15 ditë e 15 net.
Do të nderej prej Stambollit e gjer tek
brigjet e mia.
Do të mbuloheshin me të Ballkanet e
Vardari
dhe Tuna vetë —
do të mbështillej në të Shqipëria.*

*Yjet — pa dritë. Udhët — pa ecje.
Këngët brenda tyre s'do të ishin më këngë.
As jeta s'do të ishte më jetë.
As vdekja s'do të ishte më vdekje.
Vetëm dhembja do të mbetej dhembje.*

Do të kishin dhembje njerëzit e shpatat:
Do të përkuleshin, do të lakoheshin kur
shkonin tokës.

Dhembja do të shtrihej hapësirave,
distançave,
do të ndrydhte diku relievet e kohës.

Sulltan Mehmedi II i rropi të gjallë.
Njerëzit rropi... Po qiejt a rripen?
Thelat e tyre ua hodhi qenve t'i hanë...
Të hanin zjarret e Krujës, Sfetigradit,
Beratit e Dibrës.

Po qentë, si bisha që ishin,
shtazërisht shihnin në sy
kryezotin e tyre — sulltanin.
Langonjt' mund të rrufitnin gjakun e
mishin
po zjarret dot nuk i hanin.

As stuhitë e Ballkanit e lavdinë e Krujës,
rendjen e Vardarit e gjëmimin e Tunës,
trumbetat e sulmit, drejtësinë e bukës,
hakmarrjen e shenjtë të lirisë e të luftës.

Qentë në sy shihnin kryezotin —
sulltanin...
Në 15 ditë mund të hanin 8 njerëz,

po popuj e popuj, në shekuj e shekuj, —
ata si t'i hanin?

Ajo natë zgjati 15 ditë e 15 net.
Dhe aherë ndodhi ajo që s'kishte ndodhur:
dhe gjethet e gjelbra të ullinjve të mi të
urtë e të qetë,
gjethet e vogla, si fjalë vocërrakësh vetë —
u drodhën. Dhe nga dhembja e nga urrejtja
— në një çast — nëpër ajër, u kthyen
në thika të mprehta.

URDHRI I SKËNDERBEUT

«Çdo djalë e vajzë që martohet
të mbjellë 25 rrënjë ullinj...»:

Skënderbeu

*Vdekja vinte me hapin e vdekjes.
Nga shtrati ku dergjej ai e pa:
vdekja vinte e flátrat e kohës kërcitën
nën ecje të saj...*

*Ai zgjati dorën e shkroi:
— «Çdo djalë e çdo vajzë që martohet,
të mbjellë 25 rrënjë ullinj...».*

*Buluruan shpirtrat e Krujës e të Vajkalit,
kambanat e bronza të qiellit,
kushtrimet e netëve,
varret e të rënëve:*

«25 rrënjë ullinj...».

*Me kokat tona osmanët ngrenë piramida,
kockat na i thyejnë me çekan.*

I brymtë, tis nusërie derdhet mbi ju
shpirti i Arbërisë fluror e i bardhë.

Ata djegin grurin,
hardhitë si koka fëmijësh i presin, —
dita gërmadhë, e nata gërmadhë!
Po jemi ne
që i ndiejmë ullinj të kur qeshin;
po jemi ne
që i kuptojmë ullinj të kur trishtohen e qajnë.

Jemi ne varri i osmanit, jo toka!
Shekulli ecën me potkonj gjysmëhëne...
Mehmedi II mund të plugojë shtëpitë
tona —
po shpirtin ulli t'atdheut s'e shkul dot nga
rrënjët.

Vdekja po vinte me hapin e vdekjes.
Mbi fullimin e kohës që kërciste nën ecje të
saj
ai zgjati dorën... damarët e fryrë të
gjakut —
rrënjë ullinjsh...

Nën hije të tyre,
te kryet i rrinte Donika.

VDEKJA E SKËNDERBEUT

Dhe ju mos më thoni që dielli s'vdes —
se do t'ju përgjigjem: vdes njeriu.
Mos më thoni që oqeani s'fle —
se do t'ju them: fle njeriu...

Edhe atë e vendosën në arkivolin e drunjtë:
Dhe për herën e fundit u futën nën të
supet e njerëzve që ta ngrinin:
ishin supet e betejave,
të fitoreve,
të lavdive,
të dhimbjeve,
të tragjedive të popullit të tij.

Dhe ishin supe të kërrusur njerëzorë...

Duke mbajtur përsipër peshën e asaj
vdekjeje —
ata lëviznin jetën, që diku kishte ngelur.

S'ISH RËNKIM, PO PAL GOLEMI

Populli

*S'ish rënkim, po Pal Golemi
që m'u thoshte shokëve:*

*— Jeta është jetë e ëndërr,
siç është guri gur e palcë,
siç është fjala fjalë e bukë,
siç është qielli terr e dritë.*

*Merreni ju shpatën time,
vareni mbi majë lisi.
Kur të fryjë murlani i egër,
dhe dita të ngryset natë,
teh i saj shkrep vezullimet,
porsi shkrepëtima qielli. —
N'atë dritë
udhën gjen
jeta vetë e vjen tek ju....*

*S'ish rënkim, po Pal Golemi.
Te këmbët e tij vetë dielli
kishte marrë kokën ndër duar
edhe qante për njerinë...*

... Do të qante gjithë jetën.

PO TROKAS NË ZEMRËN TËNDE...

*Po trokas në zemrën tënde,
hapma derën, zonja ime!
Kaloj pragun dhe hyj brenda.
Dua që të kem mbi krye
hapësirë, erë yjesh;
të shikoj rrëketë qiellore
se si lozin gjithë dritëza
burimit të syrit tënd.
Dhe si luftëtar i varfër,
që mbështet kokën mbi gurë,
gjersa të nisë prapë lufta —
dua kryet ta pështes
mu mbi gjoksin tënd prej dielli,*

... dhe të marrë, moj, një sy gjumë.

ATA

Gjer tek ne erdhën emrat e princërve,
erdhën emrat e gjeneralëve —
si vijnë me stuhi të Artikut
brerimat e breshërit të bardhë.
Trokasin në vargje e dritares në xham:
herë duken, herë zhduken...
Dhe prapë aty janë.

Po ata të panumërtit që emër nuk kanë...
Që në thirrjen e Gjergjit për lirinë ranë...
Që ishin dhe shpatë dhe prazmore e lirisë —
ata ishin buka dhe gjaku i Shqipërisë.
Ata ishin lindja, ata ishin vdekja —
dhe në fund të fundit — ata ishin jeta.

Ata të panumërtit që shenja nuk kanë,
që ranë brinjave e përrojeve ranë;
që hynë nën dhé e prap' s'patën varr,
se pati e s'pati dikush që t'i qajë...

Kokrriza rëre — ata katundarë.
Murmurimë ere — ata qytetarë.
Një Ded' e një Dod', një Gjet' e një Uk',
që dhe kur mbetën (si mbetën në luftë),
në pllajë të një kënge diku të përgjakur,
mbi ta historia si shpend grabitqar
u ul e sqepoi shekuj e shekuj...
Sqepoi mbi emra, sqepoi mbi germa,
dhe emra e germa erozioni u hëngri.
Dhe mbetën ata të paemërtit e vdekur...

Ata që ishin buka dhe vera
dhe fjala e urtë edhe kuvendi;
ata që ishin nderi
dhe vendi.

Ata që s'kërkuan me majë të shpatës
t'i luajnë, t'i zhvendosin historisë ndonjë
germë,
e për veten e tyre të hapin vend pakëz
sa të hyjnë brenda.

Tani, histori, ti më thua: «ata»!
një moshë, një mendim, një pamje: - «ata»...
Dhe «ata» janë një:
një moshë, një mendim, një pamje: —
«ata» ...
Në trupin tënd shekullor, mijëvjeçar,

histori — t'i ruajte për ta,
vetëm aq vend ku të shtrihen «ata».

Dhe unë tani mëshirë s'kërkoj,
as drejtësi tjetër s'dua prej teje.
Po vetë ky varg qysqi qëlloi,
goditi mbi fjalën «ata» që ta thyejë.

Dhe dalin prej saj njerëzit e varfër,
mizëri fusha, mizëri mali;
që digjen vetë — e zjarr s'kanë në vatër,
që janë buka — e bukë nuk kanë...

Po janë Torviolli, po janë Vajkali...
Ata që i shtypte dhe feudali,
nga tri lëkurë u rripte tregtari;
që shpirtin e gjallë ua peshonin me gisht,
një babune drithë
dhe kish edhe s'kish...

Po ishin ata tmerr i Turqisë,
një babune drithë
Krujë e pamposhtur e Shqipërisë —
ata ishin vetë tragjedia e Beratit.

Historie - die Geschichte der Welt
wird in der Geschichte der Menschheit

Die Welt ist ein großes Buch,
das die Geschichte der Menschheit
in sich trägt. Jedes Volk
hat seine eigene Geschichte zu schreiben.

Die Welt ist ein großes Buch,
das die Geschichte der Menschheit
in sich trägt. Jedes Volk
hat seine eigene Geschichte zu schreiben.

Die Welt ist ein großes Buch,
das die Geschichte der Menschheit
in sich trägt. Jedes Volk
hat seine eigene Geschichte zu schreiben.

Die Welt ist ein großes Buch,
das die Geschichte der Menschheit
in sich trägt. Jedes Volk
hat seine eigene Geschichte zu schreiben.

P È R M B A J T J A

I. ISHTE KOHA KUR STATUJAT KISHIN FRIKË

Djalit tim që luan me pëllumba.	5
Drejt Shqipërisë	7
Unë jam qyteti im	10
Duke dalë prej ëndërrës	13
Fokisti Ukë dhe Prometeu	14
Ishte koha kur statujat kishin frikë	16
Për nënën time	18

II. NË VARREZAT E DËSHMOREVE NË VLORË

5 Maj	23
Panajot Papa	27
Dhimitër Sallata	24
Hajro Çakëri	30
Kujtim Hoxha	34
Gogo Mati	37
Nëna	39

III. PULËBARDHA E NGJESHI GJURMËN

Patjetër	40
Pulëbardha e ngjeshi gjurmën	50

E njoh ecjen tënde	51
Me ty unë prapë jam mall	52
Në shtëpinë e vjetër	53
Shkëmbi i Vajes	54
Unë nuk e dua Akilin	57
Korbi	58
Kulloj vjeshtë i tëri	59
Është një tjetër	60
Dhe ishte një lodër	61
Ku m'i çon shiu trishtimet?	62
Bariut 18-vjeçar nga Tarazhi.	63
Përse paskam frikë t'i afrohem detit?	65
Sytë e tu	66
Brenda syve të tu fluturojnë zogjtë e detit	67
Në kafé «Tirana»	68
Të kam takuar në të ardhmen time	69
Te gryka e Akerontit në Bistricë	70
Shifrën tënde XX e vara në varësen e derës	71
Nxënësit e fshatit Priskë vizitojnë sallat e	
Bibliotekës Kombëtare	72
Vajza me portokalle	75
Është ajo dashuria	76
Në Korçë, pa ty	77
Përse e trishton dashurinë?	78
Besim në njeriun	79
Grua, lermë të luaj me guralecët	82
Ti do t'më dashurosh patjetër	85
Lumit	86
Romeo dhe Xhuljeta në shpellën e Gadimës	91
Në Trojë... ..	92
Në Hortiadis	95
Varri i gjyshit	98

IV. SKËNDERBEU

Ka një pikë	103
28 Nëntor 1443	104

Liria	106
Mbi majë të shpatës	107
Ishim ne..	110
Albulena	111
Vranakonti	113
Sulltan Murati dhe shqiptari	113
Lekë Dukagjini	114
28 korrik 1455	117
Vrasja e tetë oficerëve të Skënderbeut	118
Urdhri i Skënderbeut	121
Vdekja e Skënderbeut	123
S'ish rënkim, po Pal Golemi	124
Po trokas në zemrën tënde	126
Ata	127